

УДК: 27-1 Јован Златоусти, свети(049.32)

271.2-472(049.32)

ИД: 188063756

Примљено: 15. новембра 2011.

Прихваћено: 4. децембра 2011.

Осврт

ПРОФ. ДР ЈАСНА Љ. ПАРЛИЋ-БОЖОВИЋ¹

Универзитет у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици,
Филозофски факултет, Катедра за педагогију

ПРИКАЗ КЊИГЕ ДР ЈОВАНА ПУРИЋА „БОГОСЛОВЉЕ И ПЕДАГОГИКА СВ. ЈОВАНА ЗЛАТОУСТОГ“

Сажетак: Пред читаоцем је најновије дело епископа др Јована Пурића, које је својом важношћу, аналитичношћу Златоустова дела, импозантним и волуминозним бројем чињеница обрадовало између осталог и педагошку јавност Србије. Наиме, нашој педагошкој јавности је недостајао на овај начин приказан став православног аспекта посматрања педагошких крунских и врхунских категорија. Епископ Јован је у тротомном делу покушао да пружи заинтересованом читаоцу било ког профила личности прецизне податке из схватања Светог Јована Златоуста посматрајући при том његову како педагогику, тако и богословље. Штавише разлучујући ова два појма и доводећи их до њихове суштине, епископ Јован их у ствари спаја у једно нераздвојно јединство. Стога ово дело има и вишеструку вредност и значај посебно за педагоге, који се до сада нису потрудили нити имали прилику да виде и разумеју педагогику из православног богословља уопште, окићено идејама Светог Јована Златоуста посебно.

Кључне речи: богословље, педагогика, Златоусти, православље.

---

¹jasnaparlic@yahoo.com

БОГОСЛОВЉЕ И ПЕДАГОГИКА СВ. ЈОВАНА ЗЛАТОУСТА

О св. Јовану Златоусту, великом јерарху и учитељу Васељенске Цркве (А. Јефтић, 1984, 325–451), мартирском проповеднику Јеванђеља Христовог, ненадмашном егзегети Светога писма и теологу-мистичару делатнога добра (Г. Флоровски, 1997, 317, 324, 318) у хришћанском свету и друштву Византије у другој половини четвртог и првој половини петог века, у богословској науци хришћанског Истока и Запада изречено је много тога, написано мноштво студија и есеја, објављено на стотине монографских и зборничких издања. Јован Пурић је покушао да у свом делу расветли педагошки аспект поимања богословља овог свеца и ствараоца.

У првој књизи која броји 232 стране, аутор у уводу као стартну хипотезу поставља Златоустово богословље, и на њему засновану праксу егзегезе Светога писма неодвојиво од лично-саборне праксе литургијског учређења и евхаристијског богопознања. Како би Атанасије Јефтић рекао: „Циљ благодатно-подвижничке педагогије Цркве је благодатно-подвижничка гносеологија“ (А. Јефтић, 1984, 224), тј. опитна теогностија којој нема краја, јер је речено и зповеђено од самога Христа: *Будитије савршени као што је савршен Отац ваш Небески*. (Ј. Поповић 1987, 139) На стр. 27 прве књиге, Јован Пурић поставља тријадолошке основе педагогије св. Јована Златоуста. На стр. 37. даље упућује и разлучује христолошке основе педагогије св. Јована Златоуста упућујући читаоца при том пажљиво да не падне у заблуду одвајања ова два правца. Напротив, позивајући се на Мајендорфа (Ј. Meuyendorff, 1969, 102/104) тврди да Златоуст своје христолошко богословље заснива на тријадолошком богословљу кападокијских Отаца, и Христа поима и исповеда у склопу православног тројичног исповедања, због чега је његова христологија неодвојива од тријадологије, што је еквивалентно мишљењу А. Јефтића. На страни 47 поставља пневматолошке темеље педагогије св. Јована Златоуста. Овај правац, пак, по Пурићу произлази из тријадологије, а значи богословље о Светом Духу кападокијских светих Отаца (нарочито Василија Великог, Григорија Богослова, Григорија Нисијског и Амфилохија Иконијског), који су се кроз тешку богословску борбу против духовоборачких јереси савелијанства и аријанства (осуђених на Другом Васељенском сабору, 381. године), изборили за никејску једносупштност светог Духа Оцу и Сину, и тиме за истиниту православну веру у Духа светог. (А. Јефтић, 1991, 200) На страни 56, Јован Пурић говори о еклисиолошким основама педагогије св. Јована Златоуста. Овај правац, по Пурићу, Златоуст никада не одваја од христологије и увек изводи из тријадологије држећи богословља кападокијских Светих Отаца. Све поменуте правце, Пурић на стр. 77 прве књиге уоквирује у рам названом евхаристијски оквир педагогије св. Јована Златоуста. Антро-

полошким основама педагогије св. Јована Златоуста, Јован Пурић, почев од 99 стр. прве књиџе говори најпре ценећи и проучавајући христолошку основу антропологије „по образу и подобију“. У овом делу посебну пажњу посвећује „слободи воље“ коју нам је Господ без обзира на пад даривао као поклон да се слободно одлучимо где ћемо. Додуше, ова послегрехопадна слобода није више била иста као првобитна, Богом дарована, пуна и целовита слобода, већ слобода која је „услед разорних последица грехопода – била умањена и непотпуна, изобличена и осиромашена. Али, и као таква она је била премудри дар Божјега човекољубља, јер је представљала могућност да пада и грешни човек, у сваком тренутку, може да се опредељује за добро а против зла, за врлину, а против порока, да може да се каје пред Богом и да се враћа Богу.“ (Ј. Златоуст, 2004, 331–401). О гресима и страстима, Пурић говори као о „седишту зла у човековој личности“, тако се образује „безизлазни круг“ палости: зло-смрт-грех-зло... И... напокон у оквиру антрополошких основа, Пурић на 187 стр. прве књиџе детаљно разрађује богословске основе педагогије св. Јована Златоуста тврдећи да као смиреноумни баштиник и стваралачки настављач кападокијске „новоникејске“ тријадологије, Златоуст препознаје својство Божанске педагошке филантропије односно спаситељске филантропске педагогије у свакој од три Божанске личности. Читалац у првој књиџи добија сигурну подлогу темеља на којима чврсто стоји педагогија Јована Златоуста. Међутим, у личности и делу Јована Златоуста хришћанска педагогија је досегла своју пуну историјску зрелост и свеобухватност. Она је до Златоустовог времена проживела бурне векове интеракције хришћанских и античких узајамних културних утицаја, мада је и у Златоустово време питање цивилизацијског оквира хришћанске педагогије било изузетно актуелно. Аутор озбиљно прилази питањима „васпитање“ и „образовање“ из угла св. Јована Златоуста. Аутор личност и дело св. Јована Златоуста види кроз величанственост зрелости коју је хришћанска култура, а нарочито педагогија, већ тада стекла. Истина старе јелинске културе и педагогије није се угасила, већ се претопила, и на преображен начин, наставила да живи у хришћанској култури и педагогији. Златоуст говори о духовном, етичком и умном аспекту љубомудрија, нешто касније о естетском и духовном наслађивању прекрасним изгледом неба, сунца, звезда, цвећа, људи, људских творевина... Аутор сматра да Златоуст човека сагледава кроз лепоту творевине небеске лепоте, лепоте царства Божјега, и на тај начин, изграђује духовну лепоту своје душе, тј. целокупне своје Богоиконичке личности: јер што је на Богу невидљиво, од постања света умом се на створењима јасно види... Ово се у хришћанској педагошкој традицији често схвата као уводни педагошки мотив. Од познања твари човек се уздиже до познања Творца, што је у суштини *педагошки процес*, истоветан са процесом спасења, који,

како је показао Александар Шмеман, има и своје *есџејске* елементе. (*Дневник о. Александра Шмемана*), и коначно ту је *ипрактични гео* љубомудрија – физички рад, пост, молитва, учествовање на литургијама. Педагошки процес у Старом и Новом завету, започиње узајамним односом и садејством родитеља и детета. Мајка хришћанка је први педагог који у дете усађује клицу истинске философије: мајка је први педагог, по самом свом позиву (С. Кузењоцева – Б. Бруњак, 2001, 29). Та света родитељска обавеза, тј. старање не само о телесном, већ пре свега о духовном добру своје деце, као и руковођење деце ка истинском љубомудрију – лежи и на очевима и на мајкама. (Исто, 30). Надаље, (Јован Пурић, 2011, 154) говори о целомудрености као основи моралног васпитања у педагогији св. Јована Златоуста као једном од кључних питања образовања и васпитања у савременој епохи. Иначе, проблем целомудрености се, данас, широко разматра међу световним и православним педагозима, родитељима и свештеницима. Управо зато Златоустова педагошка мисао – у чијем средишту се налази концепт црквеног остваривања свих потенцијала људске личности кроз светотајинску и световрлинску педагогију целомудрености – јесте данас актуелнија него икад (Јован Пурић, 2011, 196) говори о улози учитеља у реализовању педагошких принципа из угла Јована Златоуста, а на стр. 237 пише о месту и улози породице и супружничке љубави у хришћанском образовању по св. Јовану Златоусту. Породичну педагогију из угла Златоуста употпуњује на стр. 251 под окриљем улоге родитеља у процесу породичног образовања и васпитања. И све до сада речено крунише темом црквеног карактера породичног образовања и јерархијског карактера породичне заједнице, говорећи подробно о Златоустовој „социологији“. Педагошки процес унутар породице по филозофији васпитања св. Јована Златоуста, представља (Јован Пурић, књ. 2. 2011, 280) Златоуста као искусног пастира и педагога, што је очигледно из његове свитељске личности и из богатства његовог књижевног корпуса (И. Попов, 2007, 45). У закључку (Јован Пурић, књ. 2. 2011, 305–313) аутор сумира речено и препоручује непоменуте чињенице као нова питања која су се овим радом отворила и тако препоручује читаоцу евентуална нова педагошка истраживања... као на пример питање односа који Бог Живи успоставља са човеком од самог почетка, од разговора Бога и Адама у Едену, јесте једна стална *дијалогска њедагоџија*, у којој је човек позван да напредује и узраста тако што ће напредовати у благодати коју Господ даје човеку на његовом путу ка спасењу и савршенству. Аутор даје такође педагошки модел Златоуста, надањујући путоказ и за савремену српску, црквену и световну, педагогију. У трећој књизи Јован Пурић равномерно распоређује идеју тзв. *кршћенске њедагоџије* (Јован Пурић, књ. 3, 11) као два упоредна процеса гледа на *литурџију* и *васпшћање* (Јован Пурић, књ. 3, 31) и припаја све то идеји *литурџије*

као „свеіше тајне уласка“ и православног васпашања (Јован Пурић, књ. 3, 2011, 43). У оба дела, аутор анализира уводно славословље Литургије које започиње благосиљањем – исповедањем Свете Тројице. Исповедајући тако тајну Свете Тројице, Црква исповеда једнога Бога у три једносусне Божанске личности, тј. Истину заједнице, истовремено, и – истину личности као неприкосновене вредности и суштинског критеријума хришћанског живота и бивствовања, целокупне хришћанске теорије и праксе, теологије и философије. Литургију, аутор овога рада, поставља као „свету тајну речи“ и православног васпитања (Јован Пурић, књ. 3, 2011, 63), затим као „Свету Тајну верних“ и православног васпитања (Јован Пурић, књ. 3, 2011, 74), потом Литургију Златоустог види као „Свету Тајну узношења“ и православног васпитања (Пурић др Јован, књ. 3. 2011, 92): „Нешто је завршено, а нешто тек сада почиње, Зато нас свештеник и опомиње“. Стојмо смерно, стојмо са страхом, да Свети Принос у миру узнесемо“ (Исто, 92). Суштину и врхунац испуњења и остварења циља и сврхе Златоусти види у Светој Тајни Причешћа. „Не постоји ништа иза Евхаристије, односно даље од Евхаристије. До приопштења самом Телу и самој Крви Христовој нема за човека присније заједнице са Богом Живим: – Пред нама је само Тело Његово – вели Златоуст – не само да Га се дотичемо, него Га и до ситости примамо у себе. Приђимо дакле са вером, јер сви имамо неку (духовну) болест. Јер ако су они који су дотакли само руб Његове одеће, примили толику силу, колику ли ће тек силу примити они који Га целога имају у себи“ (Јован Пурић, 2011, књ. 3. 111). На самом крају треће књиџе, када се могло помислити да је све већ речено на ову тему, аутор пријатно изненађује читаоца новим наставком, ваљда као доказ за став да се ради о неисцрпној теми, увек изнова актуелној. Литургија и живот – и ставови св. Јована Златоуста о Божанској Литургији.

У трећој књиџи, Пурић расветљава значај Божанске Литургије св. Јована Златоуста (Јован Пурић, књ. 3, 2011, 115), као појаву Царства Божјег, представљајући је у исти мах и као тајну Христовог доласка, јер Његов долазак и јесте Царство. Аутор сматра да „кроз уста Св. Златоуста, Христос поставља питање *Шта је Царство Божје?* А потом и одговара *Мој Долазак*. У Божанској Литургији се свештеност делује управо Христов долазак, јер се Христос *јавља кроз саме Свеіше Тајне* (Златоуст На Јеванђеље по Матеју ј, 41, 2ПГ 57, 447, и *О недокучивости Божанске природе*, 4, 4 ПГ 48, 733). Свети Златоуст даље, правом несрећом сматра једино грех. Све остале страхоте које задесе човека само се називају несрећама, али то су појмови без стварног садржаја: „Имена несрећа су без стварног значења“ (Златоуст Ј., 5, 2, ПГ 49, 70.). Но, Светитељ нам, ипак, саветује да овом прозбом молимо Бога да се избавимо од невоља. Боље је, наиме, да останемо без венца који следује подвижницима, него да нас невоља доведе до очајања. Боље је, дакле, да признамо своју

духовну неукрепност и да све очекујемо од велике милости Божје. Охолост човека који сагрешује, сматра даље св. Јован Златоусти, и не каје се повлаци гнев Божји. Али, кад се говори о „гневу Божјем“, прецизира нам даље Светитељ, не треба при томе, разуме се, да имамо на уму гнев као страст Божју, већ гнев као премудро кажњавање човека: „Чак и када кажњава, Бог остаје бестрастан. Јер Он то не чини са гневом, него из старања и великог човекољубља“. (Ј. Златоуст, На Псалам 7, 6, ПГ 55, 90). Бог, као врховни наш Васпитач и Учитељ, зна да је гордом човеку на корист да буде без добра и врлине: „Гнев Господњи је прекид давања Божанских благодатних дарова, он је на корист сваком сујетном и гордом уму који се хвали Богом датим добрима као да су његова сопствена постигнућа“. (Ј. Златоуст, Палом Теодору 4, ПГ 47, 281.) Пурић др примећује да „најразличитије „неизбежне потребе“ спутавају човекову слободу (Јован Пурић, књ. 3, 2010, 138) Став Златоустог по том питању је следећи: „Што су ти веће потребе (за стварима), то ти је мања слобода... Ослободимо се тог страшног робовања и будимо већ једном слободни. Зашто сами себи измишљамо најразличитије бескрајне нове потребе?, (Ј. Златоуст, На Јеванђеље по Јовану 80, 3 ПГ 59, 437–438), па наставља: „Заиста је пожељно и вредно труда да човек једном раскине ланце и да задобије Небески Град“. (Исто) У следећем Златоустовом ставу, педагог садашњице препознаје свих пет компоненти васпитања. Певање посебно помаже када се боримо да остваримо општење са Христом. (Естетско васп. Подвукла Јасна Парлић-Божовић) „Ништа толико не узвисује душу... и ништа јој толико не помаже да духовно живи и занемари старање за житејске ствари, као складна мелодија и ритмична Божанска химна... (морално васпитање, подвукла Ј. П. Б.) Од духовнога појања, производи велики (духовни) добитак, велика корист (физичко и радно васпитање, подвукла Ј. П. Б.), велика корист, обилно освећење и оне тако могу постати темељ свеукупног духовног живота (интелектуално или умно васпитање, подвукла ЈПБ), будући да речи химни очишћују душу и да Свети Дух одмах улази у душу онога ко их поје“. (Ј. Златоуст, На Псалам 41, ПГ 55, 156–7) У православној Цркви у богослужењу не користимо музичке инструменте. Свако верник је Богом створен музички инструмент, а уједно и музичар. Ако музичар (душа) (морално, интелектуално и естетско васп. Подвукла Ј. П. Б.) васпитање одржава свој инструмент (тело) (Радно и физичко васпитање, подвукла Ј. П. Б.) одражава свој инструмент (тело) (радно и физичко васпитање, подвукла Ј. П. Б.) чистим и правилно га користи, они заједно Творцу узносе богоугодно славославље. Јер свештену химну „рађа благочестивост душе, а храни је чиста савест и (такву) је прима Бог на Небесима“ (Ј. Златоуст, Беседа када је био рукоположен за свештеника 1, ПГ 48, 694).

РЕЗИМЕ

Као смиреноумни баштиник и стваралачки настављач кападокијске „новоникејске“ тријадологије, свети Јован Златоуст препознаје својство Божанске педагошке филантропије односно спаситељске филантропске педагогије у свакој од Три Божанске Личности.

Бог Отац је у овом делу из пера епископа Јована, а из угла Јована Златоуста, Нестворени и Нерођени Извор благодатног педагошког човекољубља Свете Тројице. Бог Син, Нестворени и од Оца превечно рођени, Јединородни Син Божји, оваплоћени Логос, Исус Христос Богочовек, Нови Адам јесте жива и спасоносна, ипостасна Икономија Божја, Велика Тајна Вере – Бог јављен у телу, Божанска крсно-васкрсна педагогија, у Чијем се космичко-есхатолошком Телу, Цркви Неба и земље, савршава Тајна Нове Твари-спасења свега створеног, свих створења живих и неживих.

У спасењу човека и света, у Божанском домостроју и педагогији спасења учествују све три Личности Свете Тројице: и све три – заједно, као Јединица у Тројици и Тројица у Јединици.

ЛИТЕРАТУРА

Дела Светог Јована Златоуста

1. Беседа о милостињи и о десет девојака 3, Златне речи о Богу и људима, Образ светачки, Београд, 2004
2. Беседа о покајању 1, Златне речи о Богу и људима, Образ светачки, Београд 2004,
3. Беседа о покајању и молитви 4, Златне речи о Богу и људима, Образ светачки, Београд 2004,
4. Беседа о покајању и скрушености 7, Златне речи о Богу и људима, Образ светачки, Београд, 2004,
5. Беседа о посту 6, Златне речи о Богу и људима, Образ светачки, Београд 2004,
6. Тумачење Јеванђеља по Матеју 5, ПГ 57,
7. Тумачење Јеванђеља по Матеју 41, ПГ 57,
8. Јевтић Атанасије, Кападокијски Оци, Патрологија (друга свеска) – Источни Оци и писци 4. и 5. века од Никеје до Халкидона 325-451, Православни Богословски факултет, Београд 1984,
9. Јевтић Атанасије, Увод у теологију кападокијских Отаца о Светоме Духу, На путевима Отаца, том 1, Храст, Београд,
10. Мајендорф Јован, Свети Дух, Византијско богословље, Каленић, Крагујевац 1985,
11. Поповић Јустин, Благодат и слобода, Пут Богопознања, Манастир Ћелије, Београд 1987
12. Пурић др Јован, Богословље и педагогика Св. Јована Златоустог, књига 1, 2 и 3. Београд, 2011-05-02

13. Флоровски Георгије, Свети Јован Златоусти, Источни Оци 4. века, Братство Светог Симеона Мироточивог, Врњачка Бања, 1997,
14. Шмеман Александар, Дневник (1973- 1983), Београд- Требиње 2007

Jasna Parlić-Božović

BOOK IN THREE VOLUMES OF DR. JOHN PURICHA:
THEOLOGY AND PEDAGOGY
OF ST JOHN CHRYSOSTOM

Before the is latest work of Bishop Dr John Puric, by its importance, analytically decorated works, an impressive and voluminous number of facts happy including pedagogical Serbian public. Specifically, our pedagogical public is missing in this way displayed the Orthodox point ofview of observation pedagogical crown and top categories. Episkom John was the there / volume work attempted to provide the interested reader the personality profile of any precise data from the conception of St. John Crisostom by looking at the same time as its pedagogy, and theology. Moreover these two concepts and bringing them to their assence, John episcopo them actually connects into one inseparable unity. Therefore, this work has a multiple value and importance esportance especially for educators, who have not tried or had the oppotunality to see and understand the pedagogy of Orthodox theology in general, decorated with the ideas of Saint John Chrysostom special.

Mindfullpeace as heir and successor creative Cappadocia “novonikejske” trijadologije, St. John Chrystom recognizes the statut of Divine pedagogy educational philanthropy and philanthropic saving of pedagogy in each of the three Divine Persons.

God the Father is this part, written by Bishop John, and from the perspective of John Chrysostom, is uncreated and unborn educationak philanthropy source of grace of the Holy Trinity. God the Son, and of the Father, uncreated etrinilly born, only begotten Son of God, newborn Logos, Jesus Christ the God/ man, BewAdam is alive and saving, hypostatic Ikonomija God, great mystery of the faith- God is reported in the body, the Divine Krishna- resurrect pedagogy, in which the comic- eschatologiocal Body, Church oif Heaven and Earth, The Secret New Substances contain – the salvation of all creation, all creatures animate and inanimate.

The salvation of man and the world, in the Divine dispensation and the pedagogy of salvation invation involve all there persons of the Holy Trinity: and all there- together as unit in Trinity and Trinity in the Unit.

Key words: theology, pedagogy, Chrysostom, Orthodoxy.